

Число 39, рік видання II. 8 серпня 1926 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.).

Паризь, 8 літня, 8 серпня 1926 року.

Газети давно вже говорять про московські сварки. Троцький боровся проти Леніна. Зінов'єв воює з Сталіним і його близчими друзями. Сварка поміж переможцями, кому позглядати це з погляду історичного, річ цілком природна. І те, що у большевиків ці сварки досі не доходили до краю, і, так чи інакше, а партія доктринерів зуміла зберігати свою цілість, це свідчить не про життєздатність режиму, а тільки про організаційний досвід керуючих деспотів. Та рано чи пізно, а ці сварки мусіли привести до поважних наслідків.

І здається, саме тепер ми стоїмо пред такою перспективою для гегемонів Москви. Сварки ці не виходять з якихось персональних непорозумінь. Це результат страшної кризи, яку переживає зараз совітська Росія і її керуючий центр.

З кожним днем приходять все нові і нові страшні для большевиків звістки. Гострі політичні непорозуміння і конфлікти в середині правлячої партії ускладнюються стрімким економічним становищем, майже цілковитою руїною господарського життя. З приватних листів довідуємося, між іншим, що урядовці вже давно не одержують платні. Школи в провінції завчасу роспустили і порадили вчителям самім шукати собі способів, як добувати шматок хліба. Властиво апарат тримається ще, бо мають вони ще гроші для утримання армії та чека.

Самі большевики це розуміють, і Дзержинський за три години до своєї таємичної смерті сказав в останній промові, що далі йти нікуди,

що виходу з цього становища нема. Правда, тут саме опинився «наш» Раковський. І от балканський дипломат на московській службі збагнув, що треба здати всі позиції і з безсorumністю, яка властва цьому діячеві, саме в момент, коли Дзержинський одспівав свою лебедину пісню, він запропонував Москві піти майже безоглядно на цілковиту згоду з капіталом. В цій згоді бачать вони одинокий собі порятунок.

Але цього не хоче «копальний всесвітський» Григорій Зінов'єв. Боротьба з ним почалася не з цього дня. Він — адепт широкої революційної «планетарної» роботи. Його усунули, але зброї він не склав, пішов на конспірацію, на організацію таємних товариств з засіданнями десь по лісах, як за старих часів царського режиму. І той же Дзержинський, «золоте серце», гукнув на нових злочинців: «В чека летіли голови буржуїв, полетять і голови непокірних терористів».

Запахло атмосферою старого французького терору з його самовинищуванням партій. Зінов'єв думає по своєму логично:sovітський режим спирається на робітничу класу чи притаймі на упривілійвані кола останньої. Він розуміє, що коли керуючі кола підуть далі на уступки капіталу, коли вони приймуть програм, привабливо розвинutий перед ними Раковським, це відірве від большевиків і ту одноку й слабеньку опору, яка у них ще мається. Піти в пашу капіталу — це значить підрізати ту гилку, на якій вони сидять, це значить опинитися цілковито в повітря. І це почали розумікту самі керуючі кола большевицькі. Борючись із Зінов'євим, вони не йдуть ще й за Раковським.

А що пропонує йм Зінов'єв крім всесвітньої революції? Іти знов старими шляхами. Знов іти походом на «буржуазію», написати буржуазію. Знов слати експедицію на «кулаків»: вибивати подвійні й потрійні податки. Ще недавно все це практикувалося, але большевики дуже добре розуміють, що час їх і тут перейшов, що цього не потріплять тепер «буржуазія» і село. Що коли вони зараз мовчат, то це мовчання, словами одно діяча з приводу нашого мовчання за старі часи мовлячи, це мовчання дуже небезпечно приймати за ознаку згоди.

Сваряться московські диктатори, сваритимуться й лалі. Шукатимуть радикальніших ліків ніж «Сухум Кале», де «лікувався» колись Троцький. «Полетять скоро і комуністичні голови». Повії наближаються. Петля затягується.

Де ж вихід для совітів? Виходу наче й немає. Іти в пашу до капіталу — революція. Іти революційним маршем далі — знов же революція... «Чи круть чи верть, а черепочку смерть». Амархія насувається. Падає большевицький режим, що де-кому з слабодухих здавається таким

міцним. Падає і впаде він, тягнучи в прірву анархії, утвореної ним на широких просторах сходу, поневолені народи.

І в звязку з його кінцем перед Україною повстануть ті питання, що й у 1917 році. Але прийде вона до того з великим досвідом і твердою волею до остаточної перемоги.

Московські сварки — це передвістник кінця. Смерть большевизму неминуча. Питання тільки в тому, як довго затягнеться агонія.

НА ГОСПОДАРСЬКОМУ ФРОНТІ.

Гр. Гринько, який комуністичною партією після належної підготовки до економічної роботи в ролі комісара народного спілку темпер перенесений до праці на господарському фронті, закінчує свій огляд господарської кон'юнктури на Україні в першій половині 1925-1926 року висновком: «перелом у бік загального поліпшення народно-господарської кон'юнктури є не до заперечення. В народно-господарських умовах нашої країни покладено всі можливості для перевороту труднощів і запевненого зросту» («Хоз. Укр.» ч. 4. 1926).

Оптимістичний тон цих висновків являється характеристичним для цілої совітської економічної преси в останні два-три місяці. Період паничних настроїв, який виразно був поєднаний в часі захитання червінця в осені і зимі, тепер минув і знову панує ультра-оптимістичний і мажорний тон.

Не є цей оптимістичний тон чимсь несподіваним і новим; після кожного часткового полагодження чергової кризи, чергових перебоїв, з яких складається ціла історія совітської господарки, совітські економісти заскочили собі звичку впадати в надміро суттимістичний настрій. В данному випадкові може лише бути поставлено питання, чи не надто рано вони почали виявляти цей свій оптимізм, чи справді чергова криза, яка виявилася передоєм в захитанні курсу червінця, є полагоджена. Але над цим питанням може пізіціз ми спинимося сирено. Тепер же хотілиби ми звернути увагу і підкреслити, що, не зважаючи на мажорний тон совітської преси, на всі її запевнення про новісягнення «соціалістичної» господарки, основний напрям розвитку господарських відносин на совітській Україні лишається старим і кезімнім, таким, який не віщує перемоги для тих принципів, що їх виголошують совітські економісти.

Безперечне відродження народно-господарського життя, яке, не зважаючи на всі перешкоди і труднощі, що ставить йому своєю політикою ссвітська влада, йде на Україні з часів Неп'я, в своїому розвиткові знаменує всі більші, все значніші перемоги принципу приватно-господарської ініціативи. Він цілком неподільно панує в сільському господарстві; він, не зважаючи на всі труднощі, здобуває все більше значення в торговлі і промисловості; він все виразніше впливає на загальну господарську кон'юнктуру і здобуває все нові й новісягнення на керую-

чих комуністичних кол. Хоч цей процес пересякнення народньо-господарських відносин приватно-господарськими началами при існуючих умовах являється нелегальним, а в країному разі півлегальним, починає він проте вже знаходити все ємразніший відбиток в совітській пресі.

Ось данні, які ілюструють зрист цього процесу в ріжких галузях господарського життя, які ми беремо з кількох випадково взятих чисел «Укр. Эконом.» за цей час. По данимsovітських господарських установ приватна промисловість виробила 28,9 проц. всієї продукції минулого 1924-1925 р.; найбільша конкуренція приватної промисловості для державної була в промисловості по сирові цінніші, маслобойній, махорочній, по обробці коноплі і герева («У. Е.» ч. 147). Становище приватного капіталу в ріжких галузях торговлі ілюструється такими даними: в порівнянні з минулим роком удільна вага приватних осіб в реалізації цукру зросла в першому півріччю біжучого року майже в 13 разів і досягла 21 проц. загальної вартості цукру, реалізованого державною і арендною цукровою промисловістю. Реалізація соли приватною торговлею виносить 20 проц. («У. Е.» ч. 156). На Волині помічається проникнення приватного капіталу в заготовки збіжжя. З цілковитою певністю можна сказати, що роль приватного капіталу в цій галузі незвичайно велика. Приватні торговці закупають збіжжя виключно для млинів, що дає їм можливість платити вищі ціни за збіжжя. Через те агенти приватного капіталу мають більший успіх, як інші заготовники («У. Е.» ч. 157). На мясному ринку спостерігається висока удільна вага приватного капіталу («У. Е.» ч. 154). На яечному ринкові в оптових операціях приватній капітал в окремих районах являється господарем становища: заробітки приватних торговців досягають 1,5-2 тис. на вагон («У. Е.» ч. 148). Роля приватного капіталу на ринкові рослинної сировини в часі під час урядових заходів знизилася: натомісъ спостерігається змагання вкласти капітал і впереробку сировини («У. Е.» ч. 155).

В звязку з цим зростом значення приватного капіталу, як констатує одинсовітський економист А. Церман. Опыт обсл. работы частников. («У. Е.» ч. 155), «проблема використання приватного капіталу і приватності ініціативи притягає все більшу і більшу увагу урядових і господарських установ». Притягає, хоч і визнає той самий автор, що «з умовах нашої планової держави особливо трудно знайти методи координування роботи приватного підприємця для скерування її по шляху, який би не перечив загальним принципам і завданням держави». Керуючі господарські установи визнають, що конкуренція приватної промисловості не загрожує державній і признають за нею право громадянства («У. Е.» ч. 147). Визначається збільшення приділу мануфактури приватному торговцеві; по металу права приватного торговця визначаються досить широко, так само і з шкірою («У. Е.» ч. 155). Починає підноситися, правда тим часом в порядковій дискусійному, питання про розширення права приватних підприємців користуватися кредитом з державних кредитових установ. Товариства взаємного кредиту повинні одержати можливість кредитуватися в банках, щоб мати можливість охопити вільний ринок. За окремими торговцями і групами їх повинно бути заховане право

кредитуватися в банках державного типу (стаття Ортенберга в ч. 154 «У. Е.»).

Все вищезгадане не є вичерпуючий огляд тих досягнень і успіхів, які здебуло приватно-господарське начало в сучасних господарських умовах совітської України: є це не більше, як ілюстрації, вибрані з кількох випадкових чисел совітського економичного офіцісу за останній місяць,—в той час, коли по совітському фронту питання про притягнення приватних капіталів і приватної ініціативи не оголошено ані ударним, ані бойовим, навпаки в той час, коли совітська преса святкує нову перемогу «планові», «соціалістичні» господарки над західним курсу червінця. Через те власне ті данні і ілюстрації здобувають скобливо пророчистий і виразний характер. Раз у раз відступаючи назад і касуючи те, що було зроблено, совітська влада вертається до вихідного пункту: визнання прав і ролі приватної ініціативи і приватного капіталу, які зростають в країні в міру її господарського відродження стихійно. Нема, розуміється, гарантій, що в близькій будучині не буде совітською владою оголошено ударним завданням боротьба з приватною ініціативою і приватним капіталом, але є повні підстави твердити, що ця можливість ударна кампанія ще раз кінчиться повним фіаско.

Господарське відродження країни що перебуває в початковій стадії і в звязку з цим роля приватного капіталу являється підрядною. Совітські данні обраховують вартість існуючого в С.С.Р. приватного капіталу в 1/11 перспективі; близько до цього має бути вартість приватного капіталу і на Україні. Невисокую так само являється грошевість селянського господарства, значно нижчу од довсенної. Але в міру розвитку продукційних сил народного господарства, оскільки не будуть перешкоджати йому совітські експерименти, значіння приватного капіталу в народно-господарському житті все буде зростати. І в близькі часи ми будемо свідками все більш інтенсивної боротьби між совітською господаркою, яка має бути «плановою» і «соціалістичною», і приватно-капіталістичним началом.

В. Садовський.

УКРАЇНСЬКИЙ МОНАРХІЗМ *).

III. ПРО НАЦІЮ.

Думка про тотожність нації й держави була дуже поширенна у XIX ст. (і раніше) у західній Європі. І сталося це тому, що тут у деяких країнах державний чинник з наявною силою відбився на процесі утворення нації. Досить для цього згадати хоч би ролю французьких легітімів, або аналогічну ролю імперських канцелярій давньої Німеччини. Пізніше той факт, що у певних районах Європи держав

*) Диви «Тризуб», ч. 33.

було більше, ніж націй, а в інших — навпаки, — викликає до життя два протилежні гасла, обидва спрямовані на реальне виправлення зазначененої контрадикції. Першою гасло (Mancini та Bluntschli): мусить бути стільки держав, скільки є націй; друге, (теорія і практика майже всіх держав, що були многонаціональними) — у державі мусить бути одна нація, а коли їх є кілька, вони мусить бути зденаціоналізовані на користь тої однії. Перше гасло у XIX ст. стало теоретичною базою об'єднання Італії та Німеччини; друге, після многолітнього та широкого переведення його до життя, спричинилось до роспаду великих многонаціональних держав, як Австрія, Росія, Туреччина.

Теорія і практика ще й сьогодні не знайшли реального засобу замиріння інтересів нації та держави. Ні одна з сучасних післявоєнних держав не стала однонаціональною, ні одна національність не вмістилася без останку в берегах одної держави. Боротьба між нацією та державою не припинилась. Але певний поступ в цьому напрямі єсть: нація, незалежно від держави, стала міжнародним чинником. І це визнано практично (до певної міри), таким органом, як Ліга Націй, а теоретично — західні націоналоги, після війни, перейшли до переконання, яке найшло свій вираз у словах швейцарського вченого A. van Геппер'а: «За наших днів певна комбінація ідей, почуття та волі складає свередній політичний феномен, що його звуть нацією, і цей феномен не можна слімінувати з сігу міжнародних сил ні тим чи іншим аргументом, ні яким будь засобом, навіть економічним». Крайній вислів тої самої думки бачимо у англійського історика Green'a: «Держава — це щось випадкове; її можна утворити можна й зруйнувати, — це для мене річ нерельєфна. Навпаки, нація — річ дуже реальні, бо ви її не можете ні утворити, ліше зруйнувати».

Наведені твердження стали зараз базою нових дослідів по націоналогії в західній Європі. У середній же Європі та на сході її не треба було так довго чекати на це. Поява націй, що або зовсім ніколи не мали власної держави, або мали її в далекому минулому, дзвіно уже поставила там справу націоналогії в цілком іншу площину. Не буду наводити всім відомих фактів про відродження чехів, сербів, болгарів, румунів, патишів, литовців, естонців то-що. Вкажу тільки, що всі ці нації боролися за мову, як головну свою ознаку, а їх націоналоги булавали на цій ознакої свої теорії. На Україні виразно вказує на цю ознакою уже Шевченко своїм прославленим реченням: «я на сторожі коло їх постаю слово». А цю його тезу геніально розвиває у своїх наукових творах згаданий вище харківський проф. Потебія, випередивши тим на кілька десятиліть європейських націоналогів.

Інша річ, що й там, — в середній та на сході Європи, — нації змагались і змагаються утворити свої власні держави. Як і скрізь на світі, практика виказала й там, що співжиття націй в одній державі не дає добрих наслідків,* і цю єдиний засіб реально захиstitи національ-

*.) Винятком з цього правило справедливо вдається Швейцарія. Але про неї дуже влучно сказав згаданий вище Геппер: «Коли б модерн націоналістичні ідеї та почуття існували вті часі, як альпійські кантони бо-

ні інтереси — це утворити власну державу. У середній Європі щому практичному переконанню вчила головним чином Австрія, на Балканах — Туреччина, а на сході — Росія. Бо ж в усіх цих державах нації, що панували, витворилися за допомогою держави, а нації поневолені — за допомогою цілком інших чинників. Під сіною стріхою такі нації жити не могли, бо справедливо сказав знову ж таки ще Шевченко, що тільки «своїй жаті своя гравда, і сила, і воля».

Тому, що поруч з націями, які мали ознаку держави, встали нації, що тієї ознаки не мали; тому, що утворились чи почали утворюватися нації, дуже відмінні по складу своїх елементів од вище зазначених, — тому поруч з основним терміном «нація» з'явилось досить багато ще допомігових термінів, як народ, народність, національність, супра-нація, субнація то-що. Я сам спричинився до збільшення низки цих термінів, пустивши в обіг української та російської мови терміни: державна та недержавна нація чи національність. У російській мові так і прищепилось у цьому випадкові українське слово: «державна», — замісць російського: «государственна».

З низки цих термінів В. Липинський що-дс українців, коли я не перепустив чогось, — вживає тільки три, а саме: народ, народність та недержавна нація. Термін: «народність» він ужив що-до українців, як здається, всього тільки один раз в усіх своїх творах, надавши йому, як це зазначено вище, трохи презирливе значення. Тому на цьому нема чого спинятися, тим більше що всякий народ, що реpreзентує ту чи іншу націю, може бути названий народністю, — і то: і в добром значенню цього слова, і в презирливому — це вже справа тих чи інших симпатій. Термін «народ» В. Липинський вживає з подвійним значенням: 1) громадська верства, що її він протиставляє верстві «панів». 2) громада людей, окремих одиниць та верств, що живуть на Україні. І те і друге перекривається у В. Липинського його географично-державною концепцією, а тому на цим терміном також можна перейти, не спиняючись.

Що-до третього твердження: українці — недержавна нація, — то тут потрібне пояснення. Значайно в державі буває одна державна нація та одна чи кілька націй недержавних. Перша живе під стріхою власної національності державності, що всна її створила; другі — мусять користатися стріхою чужою. Винятком з'являється Швейцарія, де всі три (respice — чотири) нації державні, бо Швейцарія — для всіх них своя національна держава. Одночасно та сама нація буває державною, оскільки вона живе у власній державі, і недержавною, оскільки складає частину якоїсь іншої держави, скажемо, французи у Франції та в Канаді. Так само одна нація може бути державною в кількох державах (скажемо англійці в Британській Імперії та в Північних Сполучених Штатах, німці в Німеччині та в Австрії). В. Липинський термінові «недержавна нація» надає цілком інше значення. Він аналізує причини: чому саме та чи інша нація не має власної держави? Коли це причини зовнішні, то така нація зостається по суті державною, і її треба звати

роздільно проти панування Габсбургів, чікоти в Швейцарії не змогла утворитися з цих кантонів, як держава».

поневоленою. Коли ж нація органично з причин внутрішніх, не вміє і не може мати своєї держави, така нація мусить зватись недержавною. Ми, українці, — зразок такої «недержавної» нації, бо ми поважаємо тільки чужу владу на Україні, а свою нищимо.

З першим твердженням нема чого сперечатися, але на останнє не знаєш, що одповісти. Справа в тому, що таких націй, які були б органічно не здібні скласти державу, не було кіколи, немає і зараз на цілому світі. Усі нації, як тільки були для того скільки будь сприятливі зовнішні умови, складали власні держави. І не тільки нації, навіть окремі етнографічні групи і племена, що не були ще націями і ніколи не стали ними, завжди вміли й могли утворити державу. Бо для народів та націй утворити державу — це така сама природна річ, як для окремої людини закласти власну родину.

Українці, як народ і нація, в історії йшли тسوю самою дорогою, яксьо йшло багато європейських народів і націй. Перша, відома нам держава наших предків датована першими століттями християнської ери; утворивши Київську державу, наші предки, порівнюючи, на довгий час взяли до своїх рук гегемонію на цілому сході Європи; герсична слава козацької республіки гомоніла в цілій тодішній Європі; сучасні нам покоління українські гинуть у боротьбі за національну державу, і боротьби тої не зрікаються. Українці поважають чужу владу? Історик В. Липинський міг би оповісти іделологів В. Липинському, як поважали українці в минулому польську владу, а учасник сучасної визвольної боротьби В. Липинський міг би переказати йому, як ставляться сучасні українці до влади, що має осідок свій у Москві. Українці нищили свою владу? Усі народи нищать свою владу, коли єона зорганізована невідповідно національним інтересам. За якими мурами жив В. Липинський останні вісім літ, що не запримітив того, що творилося за цей час у Європі і навіть на цілому світі?

Той факт, що В. Липинський поставив націю в цілковиту залежність од держави, — а до того ж держави монархичного ладу, — став підкладом його дивних тверджень, що українська нація і була й не була. За Київських часів була, потім її не стало; за великого Богдана з'явилася, потім знову десь зникла і т. і. Наче б то нація таке явище, що її можна, як *deinde machina*, покликати до життя, а потім зараз же загнати в небуття. У дійсності, нічого такого в нашій історії не було. За Київських часів того явища, що зараз звуть нацією, у Європі взагалі ще не існувало, хіба що за винятком Візантії. Були тільки елементи модерної нації і досить інтенсивно йшов первісний процес її утворення. І в цьому процесі у нас, у Київі, як і в інших країнах Європи, чинну участь приймала держава, з князем на чолі, а коло неї, звісно, і інші елементи: церква (згадаймо ролю хоч би Печерської Лаври), світська інтелігенція (нагадаю автора «Слова о полку Ігореві», Митусю, а ще раніше — Бояна) і нарешті, міський патріціат та до певної міри народні віча (наведу хоч би тільки так звані «ряди» з князем).

Жили ми на битому шляху народів, і історія не дозволила нам продовжувати процес утворення нації в той спосіб, як його перенесла більшість західно-європейських держав. Велика Київська, а за нею й

менша Галицька держави впали під зовнішніми ударами, і державний апарат випав, як чинник, з процесу утворення української нації. Французький лєгітиміст де-Местр, сто літ тому, на запитання, що таке нація, — сповів: суверен та аристократія. Коли притримуватися таких поглядів на націю, а В. Липинський дуже близький по світогляду до де Местра, — то треба визнати, українська нація, після занепаду Київської та Галицької держави, заникла. Бо ж національні — суверен та аристократія справді неповоротно щезли з українського життя, ставши, майже, без винятку, коли не китайцями, то в кожному разі — не українцями. Але історія дозвела і на українцях, що націю можна утворити, і не маючи за собою цих верств, які колись то в цілком реальний спосіб презентували державу майже на цілому світі. Визвольний український рух XVII ст. як найкраще ілюструє це твердження, бо ж він був підготований і виконаний майже виключно самими широкими народними верствами, як міськими так і сільськими. Ці верстви головним чином видали з своїх кадрів шереги вождів військових, політичних, церковних та літературних, заклаєши тим міцні підвалини для повного завершення процесу утворення модерної української нації. Українська держава, викликана до життя цим рухом, не втрималась під зовнішніми ударами, була розшматована і впала. Пресес утворення нації був подекуди затриманий, але вже ніхто і ніщо не могло перешкодити йому дійти до кінця.

Коли остаточно завершився процес утворення української нації? Як що взагалі такі речі можна датувати, то я б сказав, що це сталося мабуть на при кінці XVIII та в першій половині XIX століття, себ-то, теді, коли достаточно зафіксовані були елементи модерної нації: підпорядкована територія, усталений фізичний та психологічний тип населення*). національна література раз геніяльним вождем на чолі, національна інтелігенція то-що. Хай не подумає хто-небудь, що я тим хочу занадто примолодити українську націю. «Справжній герой» новітньої історії, — «нова колективна особа — нація», як про неї говорить Челлен, — великий винахід дуже недавнього часу. Так, напр., час народження французької нації такі історики, як Lavisse, Aulard то-що датують епохою французької великої революції. І серед сучасних модерних націй українська нація не така вже молоденка: єсть і багато молодіші за неї.

Застосується ще два твердження В. Липинського: 1) «Доказати факт існування нації раціоналістичними методами неможливо», і 2) «Щеменше можна раціоналістичними методами «усвідомити» якесь націю». Що до першого твердження, то воно мусить бути віднесене на рахунок містичного розуміння нації, і з ним нема чого сперечатись. Факт існування нації є факт і його взагалі не треба доводити, як не треба доводити

*) В. Липинський, як на одну з причин нашої «недержавності» вказує «несуспільність» українців як фізичну, так і психичну. Це одна з самих дивних відмівок, які тільки можна собі уявити. Як раз український народ фізично і психічно один з самих усталених в Європі. Це констатовано всіма як українськими, так і не українськими антропологами, етнографами то-що. М. С. п.

існування тої чи іншої людини, поки вона не змерла. Що ж до твердження про неможливість освідомлення нації рационалістичними методами, то це просто—свідоме чи несвідоме—ігнорування всіх відомих історичних фактів. Історія зідродження всіх націй виказує, що їх освідомлення йшло як раз рационалістичними методами. Коли європейські держави почали демократизуватися, необхідно стало демократизувати і світу, а це можна було добре зробити, тільки користуючися рідною мовою населення. І от тоді та не тільки історичні та літературні підручники, але й підручники аритметики, алгебри й геометрії то-що, стали самим могутнім засобом національного освідомлення, більше могутніми, ніж усе інше. А підручники по самій природі своїй не можуть бути ірраціональними, бо тоді з них нічому вивчитись не можна.

На цьому можна закінчити. Я проминув силу ріжних інших тверджень В. Липинського, з яких випливає, що так званий маєстат української нації може сіяти лише на чолі «лідичного гетьмана та величного князя», як звуть наші легітимісти майбутнього монарха України. На це можна одновісти коротко. По-перше: на Україні такого монарха не буде. По-друге: ми живемо в такі часи, коли навіть і в тих державах, де зосталися монархи, націю презентує не монарх, а маєстат її вітає над цілим народом. Наші легітимісти не мають жадної рациї сподіватися, що Україна стане якимсь винятком серед країн і націй цілого світу.

М. Славинський

МІЖНАРОДНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СПІВПРАЦЯ ТА УКРАЇНА.

Ліга Націй ставить перед людством все нові і нові проблеми. Властиво, навіть не нові: останнє століття, останні десятиліття, і, як це не дивно, роки війни та після війни нового часу збли жували між собою людство в ріжних сферах життя, привчили його до співпраці. Сама техніка сучасної торгівлі, кредиту, залізниць, телеграфів, пошт і т. д. кликала людей до того, і ще задовго до утворення Ліги Націй по проекту Вільсона і Леона Буржуа ми бачимо ріжні порозуміння інтернаціонального порядку, які мали регулювати відповідні сфери вселюдського життя. Але в цій інтернаціональній праці не було системи, відчувалася часами випадковість і на Лігу Націй припала перш за все систематизація цих відносин, поглиблення їх і часом значне поширення їх на нові сфери життя.

До найбільш цікавих і цікавих заходів Ліги Націй треба віднести інтернаціональний Інститут Праці, що відограє вже велику роль в регулюванню умов труду майже на всьому світі, з другого боку треба згадати Інтернаціональну Комісію Інтелектуальної Кооперації.

Ця Комісія розпочала свою працю ще в 1921 році, як один з офіційних органів Ліги Націй, підпорядкований Раді Ліги Націй. Ця Комісія складена з 14 визначних вчених ріжких націй, маючи на чолі спершу великого сучасного філософа Франції Бергсона, а нині знаме-

Засідання міжнародного конгресу, скликаного Інститутом Інтелектуальної Кооперації при Лізі Націй 21 червня 1926 року у Варшаві

Стоять: 1) Люстостанський, голова польської національної комісії, 3) (під бюстом) п. Люшер, директор Інституту, 4) проф. Галепський, 5) представник студентства.

Сидять: 1) проф. Кіров (Болгарія), 2) голова конгресу Валленський (Фінляндія), 3) п. Маджорі (Угорщина), 4) делегат Румунії, 5) ректор О. Колесса (Україна), 6) проф. О. Шульгин (Україна), 7) п. Міхальський, директор департаменту мін.лар. осв' ть (Поліща), 8) проф. Бялобжеський.

нитого голандського фізика Лоренца, не могла однаке здійснювати ті великі проекти, які повставали перед нею. Виявилася потреба у виконавчому органі, яким і став «Інститут Інтелектуальної Співпраці».

Цей Інститут відкрився щойно в цьому році завдяки французькому урядові, що дав на його утримання кошти, поставивши тільки умовою, щоб Інститут містився в Парижі. 16 січня 1926 р. Президент французької республіки разом з вищими чинниками Ліги Націй інавгурував цей Інститут на місці постійного осідку, в історичних залах Пале Рояль. На чолі Інституту стоїть директор, Люшер, який має цілий штат співпрацівників, голів ріжних відділів Інституту і секретарів. Не дивлячись на короткий час свого існування Інститут виявив уже чимало енергії і встановив звязки майже з усім інтелектуальним світом. Треба сказати, що ще раніше до утворення Інституту, Комісія на чолі з Бергсоном спричинилася до утворення по ріжних країнах национальних комісій інтелектуальної кооперації. Такі комісії існують уже в 40 державах. Утворені вони досить ріжноманітно, але де більше уявляють з себе союзи найвищих наукових установ країни: Академії, Університетів, ріжних Інститутів. Через ці комісії і через їх порозуміння думає інтернаціональна комісія і Інститут полагає міжнародні відносини в сфері культурній.

Як відомо вже українському читачеві, цілком по цьому типу зорганізовано було у Празі Украйнський Академичний Комітет або союз українських високих шкіл і наукових установ. Відомо, що до того складу входять всі високі школи в Чехословаччині та наукові установи, як Праги, так і країв. На чолі Комітету згідно постанові його загальних зборів стоїть постійно ректор Українського Університету проф. О. Колесса. Таким чином багато де в чсму наш Комітет нагадує комісії, утворені як сказано вище по ріжних державах. Ріжниця полягає тільки в тому, що тоді як ті комісії мають за собою цілі держави, часом можуть говорити в імені своїх урядів, які опікуються розвитком просвіти в краю, — то наш Комітет зорганізований на вигнанні.

Це все ж не стало на перешкоді нашій співпраці з Інститутом. Саме мені, як генеральному секретареві нашого Комітету, довелося бути в Парижі на передодні відкриття Інституту Інтелектуальної Співпраці при Лізі Націй інавязати з доручення Комітету тісніші стосунки з цією новою установою, яка з великим співчуттям віднеслася до бажань Українського Академичного Комітету — співпрацювати культурно на ґрунті міжнародному. З того часу встановилося листування з Інститутом. Наш Комітет давав відповіді на ріжніанкети Інституту. Зного боку Інститут, напр., умістив в одному з своїх органів — «бюлетені міжуніверситетських зносин», спершу короткі відомості про всі високі українські школи в Чехословаччині, а потім цілу статтю про Український Університет у Празі.

На 21 червня 1926 р. Інститут призначив конгрес національних комісій. Конгрес призначили у Варшаві, вважаючи, що сюди найлегше можуть з'їхатися представники тих країн, які найбільше потстрахдали від ріжних економічних криз і духове життя яких найбільш потрібує

міжнародної допомоги. Закликаючи всі національні комісії, але особливо бажаючи бачити представників вище зазначених народів, Інститут навіть вирішив покрити видатки делегатів від цих країн. До останньої категорії відносився Інститут і Український Академичний Комітет, який одержав запрошення на цей конгрес на рівних правах з усіма національними комісіями. Академичний Комітет, зважаючи на велику важливість питань, що поставлені були на порядок денний конгресу, і розуміючи також значіння тої установи, яка запрошуvalа, вислав своїх делегатів, а саме Голову Комітету, проф. Колессу та мене.

20 червня ми приїхали до Варшави, і вже на двірці з представниками Інституту встановилися ті добрий коректні відносини, які продовжувалися протягом всього конгресу. Крім самих засідань конгресу, натурально дуже важливих, були ще численні сесійні і більш товариські зустрічі поміж делегатами і за цей час ми могли між собою зблизитися і не одно- му з членів конгресу могли з'ясувати нашу справу в її специфічному культурному аспекті. На конгресі взяли участь крім Люшера, директора Інституту і проф. Галецького, голови міжуніверситетського відділу, та Бусючану, голови відділу взаємної допомоги при Інституті, делегати від національних комісій від Австрії, Болгарії, Греції, Данії, Польщі, Румунії, Росії (П. Струве — голови «Русского Академического Союза»), Угорщини, України, Чехословаччини, Швейцарії, Югославії. Крім того був представник від Міжнародного Студенського Об'єднання, у якому бере участь і наш ЦЕСУС, та від Союзу «Дипломованих Жінок».

На порядку денного конгресу стояла перша за все справа позики, яку б мав перевести під гарантії поодиноких країн Інститут для спеціальної допомоги в культурних справах тим країнам, що того потрібують. Далі обмірковувалися спрощення утворення фондів для допомоги ученим при їх дослідах. Все це що тільки проекти, що знаходяться в стадії обміркування, але саме висловування таких питань має вже велике значіння. Обговорювалися й такі справи, як урегулювання справи обміну науковими виданнями і їх купівлі по зниженим цінам. Дуже жива дискусія утворилася при обміркуванню питання про те, як зробити більш приступними праці учених, написані на мало відомих мовах. Говорилося про необхідність робити резюме на більш відомих мовах, а далі порушено було справу видання спеціального органу при Інституті, де б містилися всі ці резюме. В цій дискусії довелося взяти участь і мені, пропонуючи в порозумінні з проф. Колессою поширити трохи справу проектируемого органу і розбити його на окремі видання по різних фахах. Крім того, ми пропонували звязати це видання «резюме» праць, писаних на мало приступних мовах, з загально бібліографичними відомостями по окремих галузях, мотивуючи останнє тим, що дуже часто зстаються невідомими твори одної великої нації для другої не менше великої. Перша пропозиція була прийнята до уваги представниками Інституту без застереження. Що ж до другої, то проф. Галецький вказав, що це питання обмірковувалося ще в комісії 14 учених і визнано було, що ліпше використовувати вже існуючі міжнародні бібліографічні журнали. В напрямі цих розмов пішли дальші розмови і пізніше мені довелося знов виступати, заявивши, в імені нашої делегації, що

натурально і ми погождуємося на утилізацію, того, що вже існує, але для тих галузів, які ще не мають таких журналів, необхідно їх утворити. Далі ми все ж настоювали, щоб справа «резюме» була прилучене самедозагальної бібліографії, з чим погодилися з певної міри і представники Інституту. Представник Чесько-Словачької національної комісії п. Ванія демонстрував перед зборами цілий том періодичного видання на французькій мові, в якому уміщені резюме ріжких чеських праць, що вийшли за певний час. Це викликало велике зацікавлення серед присутніх. Причому вийшла і дискусія в справі того чи, краще йти слідом за чеською системою і публікувати резюме по окремих країнах чи краще їх централізувати. В даному винадківі ми більше приєдналися до останнього рішення.

Це були найбільш цікаві дебати і з погляду розвитку всесвітньої наукові кооперації, нема чого говорити, це є річ дуже важлива.

Але що до нашої української позиції, то для нас саме важливі є це те, що цей конгрес уявляє з себе новий етап в розвитку наших культурних зносин. Ще так недавно зовсім усунуті з міжнародного життя і невідомі майже європейській і світовій культурі, ми крок за кроком здобуваємо собі відповідний терен. Три роки назад, беручи участь в великому конгресі слов'янських етнографів і географів, ми при найбільш прихильній позиції господарів конгресу — чехів здобули собі на рівні з іншими народами місце в слов'янській сім'ї. Після того наші в'єнчані брали участи також і на інших вже більш широких конгресах, але наша участь на конгресі 21 червня у Варшаві є тим важлива, що це вперше українська делегація була покликана на рівних правах з другими народами одним з офіційним органів Ліги Націй. Коли зазначити, що майже одночасно відбувся бібліографичний з'їзд у Празі, що там брала активну участь українська делегація, зорганізована дуже добре завдяки ініціативі Академічного Комітету, спеціально його Голови ректора О. Колесси і заступника проф. Антоновича, що з'окрема присвятив багато сил на організацію дуже добре українські книжкові вистави при конгресі, — коли це все отримали до купи, то ми побачимо, що Україна на ґрунті культури й науки здобуває потроху ті права, які їй належиться.

Олександер Шульгин.

VIII ВСЕСЛОВ'ЯНСЬКИЙ СОКІЛЬСЬКИЙ ЗДВИГ ТА УЧАСТЬ В НЬОМУ УКРАЇНЦІВ.

VIII Всеукраїнський Здиг відбувся через 6 літ після VII-го і цей час сокільство присвятило внутрішній організації та спробам утворити Всеслов'янський Сокільський Союз.

Що до внутрішньої організації, то дійсний розвиток її можна помітити лише у чехословаків та югославів, які скористалися, порівнюючи, твердим станом їхніх держав та в швидкому темпі розвивали свєт сокільство. Що ж до решти слов'янських народів, то вони далеко не встигли

Українська делегація на Старом. Намєсті

вичуняти від війни та революцій, і тому сокільство їхне в більшості далеко не осягло свого передвсінного рівня.

Також труднощі трапилися і з організацією Всеслов'янського Сокільського Союзу, бо зразу повстали майже непримиримі противіччя між сербами, хорватами, болгарами з одногу боку, поляками, українцями та росіянами з другого. Так чи інакше заходами невдалих сокільських політиків, які ідеї Тирша замінили трансформованими Клемансонієями Вільсона, в 1924 році повстав Всеслов'янський Сокільський Союз з чехосlovаків, югославів, поляків та росіян, при чому останні попали лише завдяки дипломатичним здібностям хитрого малороса Вергуна, що стоять на чолі російського емігрантського Союзу.

Цей Союз і мав організувати Здиг 1926 р. але з'огляду на його однобокість організація Здигу була доручена Чеськословачькому Сокільському Союзові — С. О. С.

С. О. С. спинився перед тяжким завданням і спочатку мав вирішити його згідно з славними сокільськими традиціями, себ-то запросити як хлібоольний хазяїн всіх, а там гості нехай самі собі сваряться чи міряться, как хотять. Але на жаль політика, якою С. О. С. зараз наскрізь просяк, взяла гору і почалися комбінації, які тривали майже рік і кінчилися на тому, що на Здиг крім членів Союзу було запрошено лише українців та лужичан (не числячи гостей не слов'янських націй).

Цікаво відмітити, що ухвала запросяти українців запала ще в половині квітня і тоді ж була надрукована в органі С. О. С., а саме запрошення завдяки протидії росіян та поляків надійшло лише в половині червня. Русофільська президія С. О. С., що стоять під безпосереднім впливом д-ра Крамаржа і в близькому звязку з російськими сокільськими чинниками, під їх тисненням проробила цілу комедію з запрошенням українців і проволікала цю спрэзу аж доти, доки члени Управи, які займаються не політиканством, а дійсно сокільською працею, не поставили гостро питання негайного запрошення українців нарівні з іншими народами. Дальший перебіг підготовлення Здигу визначався ще одним ускладненням. Чехи поставили в програму всенародну частину Гусові перед його пам'ятником на Строместськім Намєсті, яку мають скласти делегації всіх слов'янських соколів та чужоземні гости. Несподівано частина соколів, а саме поляки та лужичане оказалася, противно самій ідеї сокільства, з сильними релігійними тенденціями і заявила, що участи у Здигі при такому програмі не бере. С. О. С. знов зчайшовся у тяжкому становищі, але вже не міг навіть для дорогих гостей зріктися основних традицій чеського народу і програм змінений не був. Таким чином перший раз від існування сокільства Здиг мав сuto релігійну прикмету і пройшов без участі народів римо-католицького визнання, щоб певне не сталося, коли б не зайве політиканство С. О. С.

Фактично на Здигі були заступлені члени Союзу; чехословаки, югослави та росіяни, слов'янські гости: українці, чорногорці та чеські колонії в Америці, Австралії та Африці й чужоземні гости: французи, англійці, бельгійці, люксембурці та ін. Італійці також не приїхали через образливі для фашистів виступи в парламенті ЧСР. Всі ці гости літерально толилися в масі чехословаків та югославів, ... останніх приїхало до 10.000.

Сам Здиг тягся від 4 червня до 6 липня, але головними днями числилися дні 4-6 липня, в які здигові свята досягли свого максимума та які власне і притягли до Праги всю цю масу чужинецьких гостей.

В ці останні дні відбувалися грандіозні вправи на стадіоні, величезна ілюминація та оздоба міста, численні вечірки та офіційні приняття чужоземних гостей і наречті кульмінаційним пунктом величний похід Сокільського війська Прагою на Строместське Намєсте для віддання чести пам'ятникові Гуса.

В усіх цих святочних виступах українці взяли участь по мірі своїх слабих за кордоном сил, які до того ще були підірвані майже одністайним байдужим відношенням широких кол українського громадянства.

Українське сокільство за кордоном організовано в Сюз, який має на чолі «Комітет Заступництва Українського Сокільства за кордоном» і цей Комітет і взяв на себе організацію виступу. Головною перешкодою був, натурально, брак матеріальних засобів, яких треба було мати досягти, щоб гідно виступити нарівні з державними націями, які вільно диспонують великими коштами. Але Комітет, зважаючи на величезне значіння цього українського виступу, йшов до своєї мсти, навіть, мимо всіх реальних можливостей і, випозичивши значну суму грошей, встиг підготовити і матеріальний бік виступу. Було зроблено 15 одностроїв

для української делегації, яка на чолі з головою Комітету мала взяти участь у здвозі, були приправлені вінки з стрічками, прапор, і т. ін.

На цьому Здвозі українці вперше взяли участь офіційно в змаганнях та вправах на стадіоні (вперше офіційно, бз на Здвозі 1907 р. брав неофіційну участь у змаганнях Є. Галаневич, — дістав першу нагороду та на здвозі 1912 р. Е. Галаневич, Б. Галаневич, Г. Мазуркевич та М. Єремій — дістали 5-ту нагороду). Зараз в змаганнях брали участь 4 укр. соколів та у вправах вільнопр. до 50.

Крім того українці брали участь і в офіційній частині свят. Українські делегати дістали почесні відзнаки слов'янських гостей та були запрошені на всі урочисті прийняття у п. Президента, міністра Бенеша, міста Праги та ін., в яких треба відмітити прийняття п. Президентом в Шпакієльському Салі делегатів всіх соколів, де була йому офіційно складена честь, та приватне прийняття п. Президентом в Градчанських садах. Після прийняття на Граді делегати перейшли на місто до пам'ятника Гуса, де на чолі з делегацією міста Лисидона склали вінки.

Крім того українці склали свої вінки на могили соколовників сокільства Тирша й Фігнера та на грбси югославських вояків, похованих у Празі.

Як вже було відмічено, головним моментом свят був похід Прагою, в якому брало участь 50.000 соколів та гостей. Приготування до походу зачалися ще з 7 год. ранку, в 8³⁰ похід вирушив, а стання колона пройшла по-при Радницю рівно в 12 год. На чолі походу йшли гости в тому числі й українці, за ними члени Союзу, себ-то югослави, затім москалі, а наприкінці господарі чехи. Українці в числі 14 йшли по трійках за своїм прапором блакитньо-жовтим, гантеваням золотом та шовком. На блакитнім бзі сокіл на тлі Тризуба, на жовтім напис «Український Сокіл». Усьось час походу рух по місті був співсучий і вулиці, будинки, мости та імпровізовані трибуни вкриті публіксю, яка не вгавала в овациях та закидувала похід квітами. По приході до Радниці місце про головний трибуні зайняли французи, бельгійці та українці. Решта сокільських гостей помістилися по другий бік пляцу. Всі прапори походу скилиялися перед Президентом, який під хуртовиню освяцій на міг і на секунду відірвати руку від капелюха. Скоро на площі виріс цілий ліс прапорів, а вони все йдуть та йдуть. Приходиться їх без зупинки відправляти далі, рівно ж як і 82 оркестри, що супроважували похід. Година йде за годиною, а все безконечно линуть швидким кроком сокільські відділи. Нарешті показалися жінки, їх лише 15.000. Перед Президентом розлягся крик захоплених жіночих голосів. Де-які в ажитації готові здається скочити просто на балкон. Але все це ще нічого. Ось ідуть словаки-крайне п. Президента.—Навіть «Над Татрою» не чули певне подібного грому. Нарешті йде сокільська кіннота. Вона не йде, а вже скаче, бо немає сили витримати цей безконечний рух.

Дві короткі промови на честь Гуса та на честь міста Праги. Громозве — «На здэр!» І присутні росходяться з враженнями, про котрі іншим разом.

Мих. Єремій.

ЛИСТ СЕЛЯНИНА З СТАВРОПІЛЬЩИНИ.

II.

С чутка, що в Лігнії забастували 7 мільйонів чорноробочих: Наше СССР правительство розіслало возвання, щоб всі робочі і крестьяни жертвували троні на підтримку таємних; будь то добровільне пожертвування, але воно не добровільне, а поднівельне: бо на робочих обложили по 5 копіек з рубля зарабітної плати, а на разні торгові підприємства, то смотря скільки наного; та ще й так: дасте - російщина, а не дасте тоже російщина. І още наші пишуть по закордоні, що у нас в Росії народ дуже доволені соцісткою владою і настільки став багатий, що бажає, щоб і у других державах таке розорення зробилось, як в Росії.

Оде на дніях в нашім є є була сходка нашот цієї жертви. Але ідея більшого чоловіка вислухав річ оратора тай нахе: товариш оратор! ті, що забастували де то там, хай прийдуть до цас та подивляться на наше життя после революції, на що ми похожі стали. Я сам, каже, прожив у заводі в Лугані 32 роки, не знає ніякої біди, але з жиру як показались, почали слухати шарлатанів про землю та волю тай гайди бастувати і розорати ідея другого, і люді розорики і себе застроїли. На чорта мені ця земля, що воши мені дали, тільки того, що нарбовся на цій її ім все віддай.

Оратор вислухав тай засміявеся і вся громада. Потім оратор штас того чоловіка, що відсварувався, каже: діду! не сердитися, тепер продиалог починти матий.

Але дід відказує: та як-би ціх ваших налогів було ідея, а то їх малих та до чорта собирається, так що перевищают ідного найбільшого. Чортяка його зна, хто це видумус стілько ціх платіжів: то продиалог, госстрах, то гра, оббитія, то якісь трудгуж, та ще з десять таких платіжів, що я їх і не вимовлю: то вамкажеться, що воши малій. Правда, що як-би ви ідея раз узяли, то як-би було, та було, а то їх вигадали зо 20 на рік маліх; тільки й роби па вапті малі налоги!

Оратор нічого дідові не сказав, а тільки засміявеся, а люди, що слухали всі гукнули: правду дід каже, правду.

У нас зараз відколи советська влада, то її природа робе революцію: просто так скапризилася природа, що її не знаю як і сказати. Во первых, що не така весна як бувало до революціонного времія, а друге повірте, що не так спивають пташки, як колись бувало; словом на що даже й жаби у плавнях не крачут, як колись кракали. Словом, юссе загорумляю, заржено, як та ростлина, що на неї шкоди сонце не вазириє, бо стойть вона в тіні де небудь. Може хто з вас позавидує скаже, що моя — от там то у СССР живе народ не так, як у нас, а и крайній мірі — он як! Но я з своєї сторони совітую і увіряю не завидувати. Іучче молітся Богу, як що вин тільки є, щоб сохранив нараду державу від таких людей, що через котиріх проісходить така розруха, біззаюнство, злодійство, обманя всяного рода, як тепер у нас в Росії.

Може с між вами такі, що пишуть т. с. агенти, котрі одержують сведения від наших агентів, що хвалять советську владу, но я свідчительствую і увіраю вас не вірте; вам можуть хвалити тілько такі люди, що їм тільки живеться у цій злодійські та розбійничі владі, а вдруг Господь новіс на них яким небудь смердяченським вітром, то їм хоч живими законуйся в землю. Може хто з вас скаже, що я брешу, бо від вас приїжджали прошлій рік ділігати, котрі хвалили вам советську владу; я думаю, що вони ділігати вибралися з таких людей, щоб пожити тілько на чужий щот.

Но я вас прошу і увіраю, повірте мені, що я не лгу, а правду вам пишу. Словом хай буде міні така правда на очах моїх, як я вас обманюю.

А що у школах учат молодь, тільки одному розврату та бізчиштву.

У нас старий і молодий молят Бога, щоб ѹюю советську владу Господь стрибив зо всего світа для людського щастя.

21. V. 1926 року

ВРАЖЕННЯ ВЕЛИКОЇ ВТРАТИ.

(Чист з Балканів).

Бувають у житті нації радісні події — часи напруження творчого духу нації, часи визволення з під ворожого ярма, перемоги над ворогами, коли цілий народ, охопленої почуттям своєї сили, своєї непереможної волі до кращого життя, гучно святкуючи свою побіду. Бувають події сумні — часи великих національних втрат, але й ці події об'єднують націю в загальній тузі, кинуту її до нового напруження своїх сил, до ще більшої концентрації своєї енергії національної, щоб замістити попесену втрату, не дати підути національному організму.

Радісні події — чи були воїни в нас за останні роки? А сумніві було багато, дуже багато. І треба було найсумнішої, найбільшої втрати, щоб ми нарешті об'єдналися всі, поки що тільки хоч в однакових почуваннях великої національного горя.

Серед буденних якопот пудного життя на вигнанні, в балканських істражах, серед чужого оточення, де єдину втіхою залишається тільки згадка про «тихі води, яскні зорі» далекого рідного краю, — піснодівано гостро й болюче вразила страшна вістка. Здавалося, що душа вже вщерь наповнена кривавим жахом останніх років, що замертвіле почуття не в силі вже відчувається, не може його вже підто вразити й вивести з рівноваги. І раптом забрекли тихо десь підчутливіні струни, наповнили душу іневідомим жалем і сумом, обгорнули жалібним серпаком всі думки й почування.

Не було ці вроčистих панаходіл, щі жалібних академій, майже не було з ким поділитися своїм сумом — одиночкою в самоті ховала душа свій траур. І шукала себі співчуваючих відгуків в чужих душах...

Мій сусід по хаті — українець, не «піарий», не «свідомий» (хуяс вже затерпі ці слова) — звичайний справжній стихійний українець з найвіддаленіших степів Слобожанщини, куди майже не досягала ні одна українська влада. Як і багато інших, попав до російської добровольчої армії. І в її лавах воював, з нею досягався і до Балканів.

Перший зністі про вбивство С. Петлюри не повірив, аде дуже сквилювався.

— Брешуть ті газети. Давно вже хочеться їм його поховати.

— Дай Боже, щоб брехали...

Мотім сколився й побіг до міста по нову газету (раніше мало цікавився ними). Повернувся і стоять, читас біля вікон — в хаті вже смеркається.

— Ні, мабуть, правда — вбили... Ну підождіть же, — кидас комусь із загрозою. І я бачу, як мімохіть по його обличчютих котиться слоза...

Після гарячої дніпрової спеки ми сидимо у вечері перед ресторациєю на пішоході вулиці, під густим шатром платанів. Нас звели до купи не які небудь спільні інтереси, лише бажання провести душний вечір по-за стінами своєї кімнати. Кволо точиться розмова.

Один — інженер, що вже встиг змінити підданство і менше од усіх почуває себе емігрантом. Другий — лікарь з милозвучним прізвищем українським, тип звичайного російського інтелігента. Третій — не ста рий піонер-полковник-гарматчик, що побував у всіх противоболельцевицьких арміях, почавши з Архангельська і кінчили Врангелем, а по дорозі на деякий

час зупинився і в лавах української армії. «Я воював з більшевиками от і все, а з ким, з Петлюрою, чи з Денікіним, мені було все одно», — як каже він сам.

Розмова торкається вбивства С. Петлюри.

— А що там, самостійник, так йому і треба, — озивається інженер, погано тільки, що жив убив, а не хто другий.

— Я взагалі проти політичних мордів, але ті петлюрівські погроми... несміливо додає лікарь.

Раптом втрачається в розмову полковник.

— Я був в петлюрівській армії кільки місяців, а до того і після того був, як ви знаєте, майже у всіх білих арміях. І скажу вам, іновів, що всі ті наклепи про жидівські погроми не варти нічого. Те, що я бачив потім у добровольчій армії, де цілі регулярні частини і то з найкращих, за повною згодою вищого начальства громили жидів, — це не можна й рівняти до так званих петлюрівських погромів. Я не українець, але мушу сказати, що за весь час боротьби з більшевиками пайкіші спогади маю з часів моєї служби в українській армії, армії малій, але сильній духом ніж інші. І можу лише висловити свій жаль з приводу вбивства Петлюри — гостро, з запалом говорив полковник.

— Та чого ви так розхвилювалися... ми що ж, ми інчого...

— Жалко людину, — з сумом закінчив полковник.

Нехай же ця велика втрата, що викликала великий жаль в нашій душі, розбудить і великий гнів проти ворогів України.

Од. II.

В ДНІ ЗАГАЛЬНОГО СМУТКУ.

(Писти з Варшави).

28. VI. 26 р.

12 червня б. р. відбулась у Варшаві жалібна академія, присвячена світлій пам'яті Голови Директорії і Головного Отамана С. В. Петлюри, яку організував Комітет об'єднаних українських організацій у Варшаві.

Академія була уряджена для місцевої української колонії і посила родинний характер. З не-українців були присутні лише провідники грузинської еміграції та кілька видатних польських діячів, з росіян п. Філософов, Невеличка сати т-ва УМСА не вміщала всіх присутніх, які частинно заповнили і сусідні з нею кімнати.

Перед аудиторією, на глі великого жовто-блакитного прапору, в жалібному крепі, осипаний квітами, зеленою, на спеціальному відхищенню стояв великий портрет С. В. Петлюри — сдина прикраса цього сумного вечора.

Академію відчинив вступним словом д-р Е. Лукасевич.

Далі промовляла Голова Українського Центрального Комітету М.М. Ковальський, ген. В. Сальський, від Союзу Українських студентів-емігрантів В. Осінський.

М. Лукасевич зачитав присутнім постанову українських організацій і громадян м. Варшави, в якій вони «протестують проти крівового терору, від якого загинув певідкаломаній пам'яті Симон Петлюра, рішуче відкладають безпідставні і негідні заходи, роблені ворогами націями, світлій і чистій пам'яті Симона Петлюри, українському народові та кличуєть весь український народ в єдності, згоді та витривалості провадити дальнішу боротьбу, аж до цілковитого здійснення національно-державних ідеалів».

На прочитану постанову присутні відповіли спільним співом українського національного гіму — «Не вмерла Україна...»

Академію замкнув Голова Комітету г-н. М. Безручко.

* * *

В суботу 26 червня б. р. в великий салі Т-ва Техніків відбулася урочиста жалібна академія присвячена пам'яті С. В. Нетлюри. Була вона вже другою академією у Варшаві. Організацію її передсів Комітет об'єднаних українських організацій у Варшаві при широкій співпраці і матеріальній підтримці Українського Центрального Комітету. Була вона урочистим днем вислову національного смутику, урочистою маніфестацією глибокої пошанні до трагично загинувшого Божого, консолідації українських сил для продовження боротьби за українську державну незалежність, якою одного з заповітів Великого Небіжчика.

Академія пройшла при переповненій салі, яка була досить артистично украсорована талановитим малярем І. Мегиком. На естраді, на чорному жалібному тлі передньої стіни уміщено було портрет Симона Нетлюри. Овивав його великий національний прапор, увінчував великий золотий тризуб. Різко виділялось на чорному тлі фатальне біле: «23-V-1926», уміщене по боках портрету. Хрест-ліхтар із свічками, бунчук білих троянд на столі, кілька живо-блакитних він'євок, широка національна стрічка, що від уміщеного вгорі тризубу далеко сягала по обидва боки і зламаними бапскавицями спадала по долу, кілька зелених дерев, канделабри, овинуті чорним серпанком, які широкими стрічками далеко спадав до долу. ... це було те, що привокувало до себе очі глядачів і що надавало жалібній тощі цій сумній урочистості.

О 8 год. вечора салі почала заповнюватися запрошеними на академію гістіями. Серед присутніх можна було бачити численних представників від різних громадських, наукових, політичних організацій українського, грузинського, польського та ін. народів. Українська колонія була присутня майже в повному складі. Грузинську колонію репрезентували князь Казбек-ген. Захаріядзе, та шерег ін. поважних громадян. Падзвичайно багато представників на академію дало польське громадянство. Серед польських гостей були присутні: командуючий 1-им корпусом - ген. Врублевський, ген. Орліч-Цемер, полк. Ульрих, (представник маршала Йлєусевського), комісар уряду на м. Варшаву, - ген. Складковський, ген. Бабіанський, полк. Всивіа-Лугоненський, полк. Шонтковський, голова голову летіоністів - полк. Славек, заступник нач. цив. кабінету - майор Світальський, з штабу корпусу кардонарної охорони кап. Роговський, ген.-штабу кап. Сухеник та ін. Ряд міністерств прислав на академію своїх представників, серед яких між іншими були: віцепремістр м-ва справедливості - п. Сініцький, директор східного відділу мін. закорд. сирів - п. Іліковський та радник п. Шумлянський, б. міністр індустрії п. Замєцький та ін. Польський політичний світ (демократичні угруповання) репрезентували: віцемаршалок сойму і лідер польської соціалістичної партії - п. Дацшианський, віцемаршалок сенату - п. Возніцький, лідер каубути ірагі і б. віце-прем'єр - п. Тутут, посол Ноціцький, член міської ради і відомий політичний діяч Т. Голтувко, Г. Юзефський (був. віцепремістр УНР) та ін. З польської професури на академії були: проф. Боден-де-Гуртене, проф. Конопанський (б. голова матронату допомоги укр. студентам), та ін. З українського посольства і сенаторів присутніми були лише сенатор Любарський та посол Хруцький. Були присутніми на академії, рівно ж французький консул, секретарі Італійського посольства і. Англі та представники де-кількох інших посольств, представники української та польської преси то-що.

Біля пів дев'ятої вечора Комітет по встановленню академії (неновиній) зайняв місце за президійним столом і голова Комітету - М. М. Ковальський відчинив академію, інформуючи присутніх, що Комітет по встановленню академії обрав почесним головою Комітету і академії Заступника Голови Директорії, Головного Отамана - А. М. Івіцького. До остаточно сформованої президії увійшли від українського громадянства: Голова Укр. Центр. Комітету М. М. Ковальський, ген. В. Сальський, проф. І. Огієнко, А. Лукашевич, І. Золотницький, Н. А. Саліковська, М. Іванський і І. Нікіфоровський, а від польського: віцемаршалок сойму і. Дацшианський, віце-

маршалок сенату п. Водзіцький, б. віцепрем'єр п. Тутут, сенатор Седлецький, відомий письменник А. Струг і проф. Бодуен-де-Гуртене.

Голова Комітету М. М. Ковальський і ген. В. Сальський запрошують А. М. Лівицького, при вході на салю якого, сядя ветас як одна людина. Хвіля напруженості тиши... А. М. Лівицький займає почесне місце за президіальним столом і починає свою промову:

«Корстока долі переслідує змучену націю українську. Страшна трагедія сталася на улицих далекого Парижу. Відворожих підступах стрілів смертю нещохитного лицаря загинув незабутній вождь нації, Голова Держави Української, Головний Отаман --- Симон Петлюра...»

В коротких словах характеризує А. М. Лівицький великого патріота і вождя, підкреслює значіння втрати Того, «Кому вірила й Кого чекала вся Україна», підкреслює важливість моменту, в якому не сміємо ми припинити боротьби аж до того часу, коли скроценні мученицькою кров'ю ідеали вождя не будуть здійснені. «Боротьба занадто важка, щоб продовжуватися і закінчуватися лише тоді, коли золотосній Кіль побачить рідні припори, а свята Софія прийде до себе післяхетно тіло незабутнього вождя...» Свою промову А. М. Лівицький замінчус словами: «Симонові Петлюрі вічна пам'ять, його імені вічна слава...» Присутні веташуть. Хор уроочисто співає «вічну пам'ять».

Слово забирає М. М. Ковальський. Він промовляє він імені української демократії. Він аналізує постаті видатних українських вождів, і переходить до згадання, яке відотрив в історії українського народу Симона Петлюра. Історія висунула його на чоло українського народу в епоху, коли демократія почувається народів, виступили на шляхів свідомого політичного чину, відроджується національно і здобуває собі незалежній державі... Симон Петлюра був яскравим виразником української демократії і провідником широких мас українського народу в боротьбі за незалежність державності. В дальнійшій боротьбі української демократії постати Симона Петлюри буде завданням освіті повіті й післях аж до часу остаточної перемоги.

Широкі маси українського народу, в душах яких яскраво відбивається ясний образ національного героя Симона Петлюри, створять йому пульс, і буде пести в собі український народ аж до переможного кінця його заходів.

Сумпій і уроочистий снів «Заповіту» був відновлено на останці слова промовиці. «Заповіт» слухає салю, стоячи.

Слово забирає ген. В. Сальський. Він починає свою виголошену з великою силою промову словами: «Бувають втрати, окреслити які не в силі слово людське... Ми, якoviри армії Української Народової Республіки, втратили те, що було для нас найдорожчим, ми втратили вожда, котрий в упертій і тяжкій боротьбі за вільність провадив нас до перемоги. Ми втратили вождя, який повстав в революційній бурі, у вогні кріавової боротьби...»

Була це чуда високопатріотична промова українського вояжа-патріота, якого позбавлено вождя, який віддав все Польському належному пошану, який в той же час відверто й гололосо заявляє, що «тисяча матомісць стане до борні», що українське воїнство до смерті призвичасче, що воно її не боїться, що на позиціях свого вождя, окроплених його святою кров'ю, воно вистойте до кінця і зуміс іх бороти. «Трагічна смерть Вождя промінне кине світло на ідеал української державної незалежності, загартує нашу волю, наше завзяття й запал до боротьби до переможного кінця... Симон Петлюра і в будучині залишиться нашим Вождем, далі під демо шляхом, котрий він покраслив, йому одному віддамо всі свої сили...»

Від польського громадянства з промовами виступали: посол Ночінський і сенатор Седлецький. В своїх промовах вони підкреслили, що український і польський народи мали багато спільногого в минулій історії, як рівнознач матимут і в будучині. Польська демократія уважно слідкує за вільною боротьбою українського народу і співчуває їй. Вона розуміє, яку тяжку втрату поніс український народ в особі Симона Петлюри, бо знає, якою великою популярністю користувався він серед українського народу і якою великою любов'ю і довіряем останній його нагороджував. Цю тяжку втрату українського народу напередодні його визволення поділяє і польська демократія і складає честь нам'яті загинувшого вождя.

У відповідь на останні слова темлої, щирої і певної співчуття промови посла Ночніцького, салю ветас, тим самим чаніфестуючи своє співчуття і віддаючи пошану пам'яті Симона Петлюри.

Голова Академії М. М. Ковальський від імені Комітету висловив по подиуму промову за висловлене співчуття і зачитував лист Голови Комітету допомоги українським емігрантам у Польщі, був, прем'єр-міністра Л Струнського.

«Не маючи на превеликий жаль змоги прибути на сьогоднішню жалобу уроочистість ю випадуванню світлої пам'яті Симона Петлюри, дозволяю собів імені Комітету допомоги українським емігрантам у Польщі переслати на руки Президії академії вираз підглибшого жалю з приводу удару, який нанесено українському народові.

«Вістка про трагічну смерть Вождя за незалежність України викликала всеодні великий смуток серед приятелів вільності. Але злочинна куля, яку пришипила діяльність Ієллюри, надала лише широкого розголосу тій справі, яку він репрезентував і відразу засідчила перед цілим світом про її житезадатність. Над гробом великого українського патріота тим сильнішим блеском ідея запалала, котрій покійний посвятив своє життя, повне надзвичайної самоосвіти і творчості. Загинув від рук злочинця Симон Петлюра, але в пересяянутих болем серцях його щастливих співбрать, викинутих історичною хвилею за кордуні своєї батьківщини, без сумніву стала та смерть тим чинником, що подвоїть сперію, щоб справі, якою він керував, заєвнити перемогу.

«Арайше чи пізніше перемога та наступці, щоб лише те саме незломне стремління і та сама велична віра, яка характеризувала Петлюру, оживито-рила б і в дальньшому осиротілі шерети і щоб лише правор незалежності, під котрим боровся і виав Петлюра, не перестав скучувати біля себе його земляків.

«Комітет допомоги українським емігрантам присідується до глибокого смутку, яким чергінні сьогодні перебуваючі на польській землії українські емігранти, і складає честь пам'яті їх лицарського вождя».

Голова академії дас слово проф. Зайкину. Вітальну промову проф. Зайкин докладно зупиняється на заслугах і праці Симона Петлюри на полі громадському і літературному, яку провадив він «в найтижчу добу в історії української нації, в ту добу, коли Велика Україна стогнала під тягарем нечуваних в історії цілого світу російських «законів» та «указів», котрі позбавляли українську націю своєї школи, преси, книжки, театр...» Референт докладно зупинився рівно ж на праці Симона Петлюри в революційній українській партії, яка в 1900 р. була заложена при його безпосередній участі і яка вже тоді в своїй першій відозві проголосила гасло «Білої Самостійності і Вільної Української Держави, во ім'я якої боролась. А да-ті? — Укр. Соц.-Дем. Робіт. Партия, «Громадська Чумка», «Рада», ребітниче «Слово», в'язниця, Петроград, Москва — і паренці «Українська Жизнь», на чомі якої стояв він п'ять років... і паренші! - 1917 рік, коли стає він головним організатором української армії і головним її вождем, а потім і Головою Держави. Свою памову проф. Зайкин закінчив словами: «Ім'я і діла таких людей, як Симон Петлюра, не вмирають. Такі діячі, як він, з'являються у народів рідко, навіть не кожнє століття. І ми віримо, що Симон Петлюра довгі віки житиме в пам'яті української нації, для якої вже наближається день остаточного визволення»...

Останнім в імені української молоді промовляє голова Союзу Українських студентів-емігрантів у Польщі — М. А. Лівицький. Зостановився промовець над ролею української молоді, яку відсігала у визвольній боротьбі українського народу. «На могилі Симона Петлюри вся молодь низько склоняється перед його величною мученицькою постаттю і дає уроочисту і святу обгтицю ідеї славного Отамана довести до переможного кінця».

На промову М. Лівицького хор відповідав співом українського національного гимну, який присутні вислухали стоячи і яким фактично було закінчено офіційну частину академії.

I. Липовецький.

Від української радикально-демократичної (С.-Ф.) партії.

I.

Резолюція в сираві трагичної смерті Голови Циркторії та Головного Отамана військ Української Народньої Республіки Симона Петлюри.

25-го травня 1926 року загинув у Парижі Голова Циркторії, Головний Отаман військ Української Народньої Республіки Симон Петлюра. Славний лікарь український посів життя своє за братів своїх, чистою кров'ю свою зашечатав велике діло боротьби за честь і волю нації української.

Симона Петлюру віроломно забив цулями російський жid із Смоленська Шварцбарт, виконуючи замір і волю червоної Москви. Серце кожної культурної людини мусить спалакнути огидою та гнівом перед таким гнібним способом політичної боротьби з безбройпою людиною. Але безсorumному ворогові мало було вбити першого громадянина Української Народньої Республіки; болотом і будом змагається захищати він славну могилу українського вожда, хоче ви зневажити чесне ім'я його в очах чужинців, що так мало освідомлені з історією України та з поетичними подіями останніх діт на батьківщині нашій.

Виконавши свій гнібний злочин, творить ворог одночасно нечиству лєсанду про те, інчеб то Симон Петлюра, підлегле йому республіканське військо українське та ціла українська нація, за часів революції та визвольної боротьби, йшли по дорозі націсності та погромів юдівського населення, що здавна живе на землі українській.

Українська Радикально-Демократична Партія, однодушно з цілим українським громадянством, інерд усім світом голосно протестує проти цього гнібного і чим невиправданого наскрізу, продиктованого єдиною сіцюю національністю віроломного ворога українського народу. Український національний рух століття ілюв трудом шляхом відродження пригніченого народу українського; в основу цього руху лягли принципи демократизму, соціальної та національної справедливості. І коли 22-го січня 1918 р., в наслідок революції та успішної визвольної боротьби, Україну проголосено було незалежною демократичною республікою, український народ, без присусу і натиску, по чистій волі своїй, покликав, як братів, до спільноти державної іранці у спільній батьківщині, представників усіх національних меншин, що здавна лізли на українські території, - а в тому числі й представників юдівського населення України. Свідоцтво тому назовні — національно-терсональна автономія для всіх національних меншин України, що її було встановлено уже на самих початках державного життя Центральною Радою, та портфелі міністрів не-українців по справах кожної окремої національної меншини. І Симон Петлюра був одним, з активних ініціаторів і творців вказаних державних установ, що були які правим виявом, - першим по часу в Європі -- глибокого розуміння демократизму та національної справедливості. Жидівська національність на Україні, в міру своїх сил, використала ці благородні державні українські уставови. З часів Української Народньої Республіки українські громадянини юдівського походження часто займали найвищі посади в державних установах, а до складу уряду Української Народньої Республіки і на території України і пізніше — на еміграції — постійно входив юд-міністр по справах юдівської національної меншини.

Не Симон Петлюра, не підлегле йому республіканське українське військо, в рядах якого також були козаки і старшини жидів, і не український народ розпочали страхіття та бурі громадської війни на Україні. Офіційний і неофіційний, - в тому числі й юдівські, - анкети про погроми,

що сталися на Україні ще за царських часів, підвозначно вказують на те, що погроми і були вчинені царською поліцією та залізним подом, що українське населення стояло огорожею від них. Так само усії перекази і писані документи, — в тому числі й жидівські, — свідчать про те, що до часу московського нападу на Україну, поки на українських землях стояла міцно національна влада, а саме: за часів Центральної Ради, Гетьманства та Директорії в межах її дійсної влади в час військової аперації — Україна не знала погромів. Злочин та горе громадської війни занесли до нас червоної та білі московські окупанти, що за всіх ціну змагались під свою руку благословеншу українську землю. У жахливій боротьбі гинули на Україні люди всіх релігій та національностей: військові й цивільні, старі й молоді, жінки та діти. Сотні тисяч могил, часто неповинних жертв, означили перемогу червоної Москви в межах української землі. Серед тих могил багато могил і жидівських, але українські могили — і кількістю і пропорцією — складають з себе незонечну більшість у порівнянні з могилами усіх національних меншин, разом взятих.

Уряд Української Народної Республіки, що на його чолі стоїв Симон Петлюра, прикладав нечувані зусилля на боротьбу з провокацією крізьвого божевільного, що йшло з червоної та білої Москви. Спеціальні стійчи по-місії, складені з українців та жидів, спеціальні суди, проголомлені, пакази та закони, суворі карі — аж до карі на горло — взято було урядом Української Народної Республіки та її Головним Отаманом на боротьбу з цим тяжким лихом, що занесено було на Україну безоглядним що-до політичної та людської моралі червоним ворогом нашим. Кров невинних жертв лежить на них, на червоних окупантів, що запущалися, знущаються ще й зараз над многострадальним населенням знівеченої, пограбованої та скатованої ними України.

І нині, коли на Україні наближається час останньої рішучої боротьби, червоні окупанти змагаються повсюди крізьвовою провокацією, жахливим приціддям нової громадянської війни — проложити єдиний фронт всепародньої непавищі проти них, одвести їх від себе, спрямувати їх рух у бік жидівського населення України. Стравивши ріжко-національні частини населення одну проти одної, червоний ворог наша сподівається ослабити наші сили і тим продовжити ще на деякий час своє хиже наступання над нашою батьківщиною. З пісю метою чорвона Москва поситься зараз з безглаздим проектом своїм утворити жидівську незалежну республіку на одвічних стежах українських; цію метою творить вона свою печисту погромну легенду. І ця брудна провокація запалила уже у світовій пресі жидівський чадний вогонь непавищі проти українського національного визвольного руху.

Українська Республікансько-Демократична Партія, во ім'я Української Народної Республіки, во ім'я Симона Петлюри заслужений народ український з презирством з погордою однією що нову провокацію, не послабляти спергії своєї боротьби, не приганяти святої непавищі своєї до нелюдських ворогів нашої рідної землі. Хай у відповідь на зловорожу провокацію червоних катів здійметься втору високо окровінений чистою кроюю національного героя-мученика наш державний прапор жовто-блакитний, хай маятиме він над цілим народом українським. Новим світом невечернім осяяна визвольна боротьба українського народу, наближається час останньої перемоги.

Вічна ганьба ворогам України!

Вічна пам'ять Симону Петлюрі!

Вічна слава імені його!

Хай живе Українська Народна Республіка!

II.

**РЕВОЛЮЦІЯ В СИРАВІ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЗИЦІЇ ПАРТІЇ.**

Нечуття тяжкого горя, обурення та протесту з приводу трагичної смерті вождя українського народу та Голови Української Держави Симона Петлюри не має закривати перед нами чергових завдань української державної політики. Павиаки, втрата найкращого борця в лаві борців за визволення України наказує нам найглибше розважити над кинутім становищем нашої національно-державної справи та самим ділом з найбільшим заняттям продовжувати боротьбу за визволення нашої батьківщини, за відновлення суверенітета права українського народу на свої землі.

Втрата наша велика, і її збегнути усій цілості зараз не можна: лише історія оцінить значимі особи Симона Петлюри в державному будівництві України. Але відхід окремих діячів, яке б не було їх значимі, не змінює тих засад нашої національно-державної справи, що позначаються не на початках нашої державності — ще в старокиївську добу, Русь-України — та живуть з того часу на протязі тисячі літ в народів змаганнях до державної незалежності. Це стало Симона Петлюри, але його діло що провадили його попередники — великий Богдан, Мазепа, Орлик, діло державного визволення України, стоять перед нами в усій величі його національного значення, скрізь нес велічим звігом народової волі за останні десять літ та постигнене кров'ю наших борців за державну незалежність. Іспість державницької думки Симона Петлюри, широка і цвітозна державна його ідея, приклад безмежної його відданості державній справі як до загину, нарешті, жертвовна кров його — це лише пові тверді відваги для нашого державного будівництва в дальному новий стимул для того, щоб продовжувати державну працю, яка має за собою таку велику традицію, яка знайшла собі востанній час яскраве втілення та мучинецьку посвяту в особі Симона Петлюри.

Змагання українського народу до власної, незалежної держави знайшли собі вираз в формі Української Народної Республіки. Це та форма нашої державності, що й за найбільш відновідчу визнали представництва української політичної думки — Українська Центральна Рада та Український Трудовий Конгрес. Це та форма, що на ній припинилася державність на українській землі, та гвалтоваю завойованій окупантам. З ценою формою української державності звязано тепер традиції й надії українського народу в його визвольних змаганнях. Цю форму нашої державності, Українську Народно-Республікану, заховую на чужині — її державну ідею, її державні засади, її державний апарат — Уряд Республіки на чолі з Головою Директорії та Головним Офіціаном Військ Української Народної Республіки.

З огляду на це Українська Радикально-Демократична (С.Ф.) Партия вважає, що ні там, на Україні, в умовах національного поиселення, коли народна воля не може свободно виявитися, ні тут, на не-своїй землі, без волі нашого народу, однаково не можна змінити форму нашої державності, що знайшла собі санкцію народової волі на українській землі. І тому державний обов'язок нас усіх, і на Україні, і поза межами її сучасних, полягає в тому, щоб додержувати тоді усталеної державної форми — Української Народної Республіки як поки не змінить її, сказаний своє властне слово, вільний український народ на визволеній від окупанта своїй землі.

Державне представництво України належить легальному урядові Української Народної Республіки. На чолі уряду став нині, за смертью Симона Петлюри, піваконії основі, Андрій Півціцький, як Виконуючий обов'язки Голови Директорії та Головного Отамана військ Української Народної Республіки, та Рада Народних Міністрів. Українська Радикально-Демократична (С.-Ф.) Партия цим оголосує, що стоячи на позиції незалежності політичної партії від уряду та заховуючи повну свободу

лояльної критики його діяльності, вона визнає уряд Української Народної Республіки на чолі з Андрієм Гівіцким за легітимний уряд нашої національної держави і буде сприяти та допомогти йому в його діяльності, скерованій в інтересах державної незалежності України.

Нарада Членів Центрального Комітету Радикально-Демократичної (С.Ф.) Партиї.

Ухвала Української Парламентської Репрезентації.

Українська Парламентарна Репрезентація в Польському Соймі, реагуючи на комунікат Йидівського Кола, з приводу замордовання в Парижі юзлом Шварбардом б. Голови У.Н.Р. Симона Петлюри і на виклику під час вбивством пресової кампанії юдівської преси, приняла таку ухвалу:

В звязку з трагічною смертю бувшого Голови У.Н.Р. Симона Петлюри появилася в юдівській пресі всієного роду замітки і цілі статті, котрі роблять з Петлюри погромщика юдів і винять його в проливі крові юдівської.

Українська Парламентарна Репрезентація з їхнім стверджує, що і кому пікат в цій справі офіційного представника Йидівського Народу в Польщі «Йидівського Кола» пішов теж тою самою дорогою, намагаючись безпідставне паняння іменем погромника Симона Петлюри, який в дійсності вчиняв всіх заходів, щоб там, куди досягала його фактична влада, не допустити до погромів, і який рішуче боровся проти погромів айтії.

Українська громадінство завше і самим найпринужденим способом осуджує і боролося проти погромів, котрі робилися ворогами народу українського - черносотенцями і ріканім шумознішим для поборювання руху українського відродження.

Цілій похід юдівської преси і комунікат «Йидівського Кола» українське громадинство не може розуміти панацеє, як кишеня народові уграїнському несправданому тяжкому оскарження в «провавому інвіті».

Українська Парламентарна Репрезентація вважає своїм кошечним обов'язком виступити в обороні доброго імені народу українського і певовинного в ставленній йому обвищувачіннях С. Петлюри, найрішучіше протестує як проти всяких тенденційних панастей на український народ з боку юдівської преси, так і рівної і проти комунікату Йидівського Кола.

З ЖАЛІВНОІ ХРОНІКИ.

В сороковий день смерти С. Петлюри.

За спокій душі Нана Головного Отамана С. Петлюри в сороковий день його смерті, в неділю 4-го липня одірвавшо було в Парижі урочисту службу Божу та панахиду. Служив п. отець Павло Гречишкін. Співав хор український під орудою п. п. Миколайчука і Чехівського. Гарно правив службу пан-отець, добре співав хор, і особливо прекрасно прочитав «Віру», п. Чехівський.

Па цю заупокійну службу зібралися багато людей. Була присутня родина Попіліного, його близькі та визначні діячі українські, як також і члени української колонії в Парижі та багато з провінції. Були також і представники чужинців: грузин, азербайджанців, Північного Кавказу та інші.

З церкви (літургія привілася в старо-католицькій церкві св. Діонісія на бульварі Оюст Блянкі, яку першовна адміністрація уступає Україн-

ській Православній Парафії у Франції по неділях для служби Божої присутні перейшли на кладовище, щоб там пом'янути дорогої Небіжчика ця його могилі.

О пів па першу на кладовищі Моншарнас на могилі С. Петлюри відбулася урочиста панахида: коло могили стояла родина Покійного, а навколо — тісним кілом — із плачучими свічками в руках товилися присутні. Сумно лупали на свіжому повітрі молитовні жалібні співи, підро молились павуколінках люді за спокій душі того, хто смерть за ідею па чужині прийняв...

-- На панахиді по С. Петлюрі у Варшаві. В неділю 4 липня в сороковій день смерті Голови Директорії Головного Отамана Військ УПР Симона Петлюри в митрополітській церкві на Прасі відслужено було панахиду за спокій його душі. Панахиду правив українською мовою співом Гродненський — Олексій Громадський в сослуженню з численним духовенством. На панахиді була присутня місцева українська колонія з А. М. Лівіцьким та Укр. Центром. Комітетом на чолі.

-- В Ковелі у неділю 1 липня, в 40-ий день трагичної смерті св.-пам. С. Петлюри, відбулася заходами членів укр. сміграції в Благовіщенській церкві панахида. Стараннями хористок укр. хору зроблений був величезний вігох з дубових галузок, уквітаний жовто-синіми польськими квітами; по середині вігоха видівся напівдаланий укр. герб — трипіль, а на червону застеленім столі по укр. звачаю — три квіті і іменничне поливо. Настоятель церкви виголосив чулу промову, в якій підкреслив величезні заслуги великого Небіжчика перед укр. народом в його змаганнях до здобуття самостійності укр. держави. Гарно співали хор. Нагато було люду. («Громада»).

-- На панахиді по бл. пам. С. В. Петлюрі. 21 червня в с. Уїздичах, Мізочкої вол. па Здолбунівщині заходами парафії була відправлена місцевим пан-отечем В. Бачером панахида за спокій душі бл. пам. С. Петлюри. Пан-отець виголосив гарну й чуду промову про життя й заслуги Покійного.

-- 22 червня в м. Степані, Костопольського пов. теж відбулася в церкві св. Спаса панахида. -- 12 червня відбулася панахида у Варівичах на Дубенщині. -- 4 липня в 40-ий день смерті С. Петлюри відправлено панахиду в м. Луцьку в Українській Брацькій церкві. Правив протоієрей П. Бачковський. Співав хор Куралинка. («Громада»).

— На Волині відбулися також панахиди в таких селах: Уховицьк, Мизово, Вижва та в міст. Турійську, де збираються побудовати пам'ятника С. Петлюри. На Кременеччині відбулася панахида в с. Шпилолоси.

— На панахиді в Кракові по бл. пам'яті С. В. Петлюри відбулася 6 червня в польській Православній церкві заходом усіх сміграційських організацій. Крім української колонії зм. Кракова та його околиць, було багато присутніх представників від місцевого українського та польського громадянства і представники від преси. Панахиду відправив військовий священик о. Константин Семашко. Співав хор, що складався з студентів та громадян. («Громада» ч. 30.)

-- Жалібна академія, присвячена св. пам. С. В. Петлюрі, відбулася 13 червня в Кракові в салі Ягеллонського Університету. Саля була цілком набита людьми. Виступали: п. Конопацький В. — вступне слово, С. Суходол — резолюції від різних укр. організацій, В. Мурський — життя та діяльність С. В. Петлюри, проф. І. Фещенко-Чопівський — С. В. Петлюра, як політик, демократ і людина, Литвиненко С. -- «На смерть С. В. Петлюри» вірш В. Конопацького. Поміж рефератами український хор відспівав «Вічна пам'ять», «Ін умру, то поховайте», «Куравлі». («Громада» ч. 30).

Хроніка.

— Церковна справа у Франції. Пошукування постійної церкви для служби Божої дало позитивні результати. Церковна Рада одержала дозвіл на постійне богослужіння в старокатолицькій церкві св. Іоанісія, 96, Boulevard Auguste Blanqui Paris 13 (метро Glaciére).

Росклад служб візажих памісниць серпень Радою Парафії Української Православної Церкви у Франції установлено так: 1. VII — Монтаржі, 8.VIII — Париж, 15.VIII Шалет, 22. VIII — Париж, 28 і 29 VIII — Ельзас-Лорен.

— Ф. Мартинюк. 18 липня в Нант номер в шинкато б. член Українського Гуртка в Юзі Ф. Мартинюк. Смерть наступила в наслідок гангрени від пораненого залишеною стружкою пальця. Похований він там же в Нант.

З діяльності Генеральної Ради Союзу У.Е.О. у Франції. На своєму засіданню 7.VI розподілила вона обов'язки в такий спосіб: Голова — М. Шумицький, заступник Голови — Е. Башницький, секретарі ї культурно-освітній справи — І. Консенко, снарбник — М. Ковальський, Бюро праці — І. Базян, інвалідська справа і секретаріят — запасний член М. Гончарів.

На своєму черговому засіданню 13 липня, на яке запрошено було п. Приходько, члена-секретаря Українського Центрального Комітету в Польщі, було заслушано взаємні інформації що до справи перевозки українських емігрантів з Польщі на роботи до Франції. Поставлено

лено Генеральною Радою допомогти УЦЧ-ові в справі здобуття контрактів, допомогти в справі перевозу і взагалі в цій справі тримати як найтісніший контакт, аби уникнути всіх тих небажаних непорозумінь, що трапляються. Разом з п. Приходьком до Франції прибули укр. емігранти на роботи в Крезо, Транвіль та Сален-де-Жиро. З огляду на те, що зараз в Крезо перебуває вже понад 200 укр. емігрантів, Генеральна Рада постановила командувати двох членів в пізнях організаційних та інформаційних.

Так само здобуто 10 контрактів для праці на цукроварії Юз для укр. емігрантів, що перебувають в Болгарії, які мають скоро приїхати.

— З життя укр. емігрантів у Франції. — Громада в Парижі. 17 липня відбулися загальні збори. На порядку денного були такі справи: доклад по 3-й з'їзд, проведення справи одноразового внеску на фонд імені С. Петлюри в сумі одноденного заробітку громадян та інше. . . Громада в Гіопі. Переведено перевибори Ради. Головою застався п. Горбатенко, секретарем вибрано п. Рябовола. Постановано покіртувати одноденний заробіток на фонд імені С. Петлюри. 7 серпня має відбутися заходами Громади вистава «Сватання на Гончарівці». — Транвіль. Емігранти, що недавно приїхали з Мольщи (20 душ), розпочинають організаційну працю. Працюють на заводі Ізор. Середній заробіток — 19 фр. в день. — Ле Сален де Жиро. Емігранти, що не-

давно приїхали туди з Польщі на працю, повідомляють про умови праці. Робота не легка, коло соли. Платня не висока. Контракт на 3 місяці. — І о л о м б е л ю . Українська Колонія зібрала 180 фр. на фонд імені С. Нетлюри. — Грансак. Тут заснувалася нова Громада, що об'єднала українські гуртки, які працюють в цій місцевості. — Дівчою р - М е р . Заспівавши гурток і розпочав свою працю. Першим ділом його — це заснування бібліотеки при гуртку, що вже частично й зроблено.

— В життя українських студентів — міграції. Цього року закінчив Вільну Школу Політичних Наук в Парижі по загальній секції п. Борис Лотоцький і отримав уже диплом.

— Відвідини Громади в Крезо. 24 і 25 липня І. Косенко і М. Ковальський, члени Генеральної Ради Союзу, відвідали Українську Громаду в Крезо, куди недавно з Польщі прибуло поверх 150 чол. на працю. На чисельних зборах Громади, що відбулися в неділю, члени Генеральної Ради подали інформації про всі пекучі питання сьогоднішнього дня. Після докладів був обмін думок. Громада, що недавно заснувалася, живе своїм внутрішнім життям, виорядковує бібліотеку, прагніє читальни, зміцнюється і, не дивлячись на страшніше вороже відношення росіян, що там перебувають і що дуже шкодять, дас палажку одеч. Так, напр., офіційний перекладчик, що є на заводі, росіянин (полубувшої рос. армії), ні за що не хоче визнати українськість, а тому спріяв тому, аби в документах наших людей було написано «рос», а коли наші запротестували і поробили відповідні заходи перед владою і адміністрацією заводу, то старався, щоби в документах позначували «громадянин СССР». — Українська Республіка — себто, просто хотів поробити большевиками наших сім'грантів. Але і це не вдалося перевести достойному представникові російського «войства», бе і Громада запротестувала і Генеральна Рада зве р-

тулася до місцевого префекта. Такі характерні риси взаємовідносин поміж українцями і росіянами на периферії. Слід подати ще таку річ: один з подібних представників російського «войства» недавно зірвав з нашого козака жалібну відзнаку, що той носив після смерті св. пам. С. Нетлюри. Громада заарештувала в той спосіб, що передала справу до французького суду за образу чести, зібрала гроші на адвоката, бо хотіла, мовляв, оборолити свою національну гідність.

— В життя громади в Омегурі. В неділю 29 червня п. р. п. Гончаренко прочитав реферат на тему — «Сучасний ідеал». Присутніх було 22 чоловіка.

— В понеділок 21 червня п. р. пан-отцем П. Гречишкіним було відслужено панахиду за св. пам'яті С. Нетлюри.

— У неділю 4 липня — реферат п. Гончаренко на тему «Рані та вартість життя».

В Польщі.

— В. Крижанівський. 12 червня п. р. номер винітало у Львові художник-майстер Василь Крижанівський. Смерть настутила від довгої хронічної плауничової недуги, яка с наслідком регулярного недобачання, поширеного в умовах сім'граційного життя. Чомбер В. Крижанівський на 35 році життя.

Разом з величним талантом, яко артиста-майстра, що вже давав себе знати не тільки під час студій в Краківській Академії Мистецтв вже на еміграції, але й на багатьох виставках, на яких приймав участь пейзажист у Львові, — з'явилася в домовину і прекрасна людина. Беть так мало людей, з якими після першого ж знаючества установлюється тісний духовний зв'язок, якийсь контакт, що може тривати безліч років. Високо розвинена індивідуальність, яскрава й сильна, обдарована умінням бачити в житті і брати від нього тільки естетичні форми — все це було тим, що чарувало з першого погляду. Веселий гумор, дотепність і часом орігінальність — притягували

чужого чоловіка. Завжди безпосередній, завжди цириль і прямий — таким був Василь Криканивський.

Земля ж тобі пером, хороший приятелю й товарищу.

М. Кр-й.

Вбивство Владимира Оскілка, Голови Укр. Народ. Партиї і редактора газети «Ізвін», сталося при дуже таємничих обставинах в с. Городинку Рівненського пов. Вбивство докладно 19 червня увечері о 10.30, коли покійний був в своєму кабінеті. Злочинець, видриналившись по ріці на рівень іншого поверху, стрілив з револьверу через віно і влучив в саме серце покійного. Смерть наступила мало що не в ту хвилю. Аж до пісі пори не вдалося викрити вбивцю. Найдих едів, ізрів відтиснув руки на риці та порожньої гільзи з браунінга, не знайдено. Вважають, що вбивство ся тільки політичному і що небійчик впав жертвою болючевів.

Українці ца вистава від Академії Мистецтв у Варшаві. В гілці червня б. р. в Академії Мистецтв у Варшаві відбулась чергова річна вистава, в якій між іншим взяли участь і 2 українців: різбар Вол. Побулавець, і маляр Петро Мегик, праці которых були нагороджені на поутрішньому конкурсі в Академії.

В. Побулавець дав пізжу різбарських композицій, а П. Мегик — проект встановлення й декоралії «Іросвіти», хрест-лихтар, виконаний власною рукою з дерева, та три проекти на парті до гри.

По-за Академією Мистецтв П. Мегик взяв участь двома працями на весняній виставі в польському артистичному клубі.

Український Літературний Гурток у Варшаві черговай свій «літературний четвер» 1 липня б. р. присвятів іам'яті І. Франка. На згаданій збірці І. Лукасевич виголосив реферат — «Ізвітка на могилу І. Франка», в якому торкнувся життя і діяльності Великого

Каменяра, та його заслуг перед українським народом. Решту вечора заповнили дискусії та обмін думок.

— Пана хида по Чехії з с. В п'ятницю 18 червня в митрополитанській церкві на Празі одержано було напахиду по Чехії, на якій крім грузинської колонії були присутні багато українців з представниками Українського Центрального Комітету на чолі та представниками польського громадянства.

В Чехії.

Нарада членів Ц. К. Української радикально-демократичної (С.Ф.) партії. 20. VI та 1. VII відбулася нарада членів Центрального Комітету Радикально-Демократичної (С.Ф.) партії. Постановано винесити нове видання партійної платформи з більш конкретним та детальним сформулюванням партійних гасел. В числі інших постанов прийнято резолюції: 1) в справі тричіної смерті Голови Директорії та Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, 2) в справі державної позиції партії, 3) в справі реємігрантів та ін. Згадані резолюції подано в паному журнала.

Міжнародний Бібліографічний з'їзд у Празі. 28 червня — 1 липня відбувся в Празі міжнародний бібліографічний з'їзд, в якому прийшли значну участь українці рефератами та урядженими української книжної вистави. Українські реферати були такі: І. Антонович — «З мистецтва української книги», І. Биковський — «Міжнародний обмін дублетами», М. Галущинський — «Пародії бібліотеки угорські та пропаганда книжки», І. Галинович — «Продукція української книжки за останні десять років», О. Колеса — «Палеотипна і рукописна українська книга на Підкарпатті», О. Потоцький — «Правне становище української книги в Росії», С. Сіроненко — «Бібліотечна справа на Україні в минулому та тепер в зв'язку з станом духовної культури».

ЗМІСТ.

Наріж; неділя, 8 серпня 1926 року — ст. 1. В. Садовський.
На господарчому фронті — ст. 3. М. Слєзинський. Український
монархізм. III. Процесію — ст. 5. О. Шульгин. Міжнародня інте-
лектуальна співпраця та Україна — ст. 10. М. Среміч. VIII все-
слов'янський сокільський здвиг та участь в ньому українців — ст. 14. Інст-
итуціона з Ставропольщини. II — ст. 18. Ол. Н. Вражіння великої
втрати (лист з Балканів) — ст. 19. І. Піловецький. В дні за-
гального смутку (лист з Варшави) — ст. 20. Від радикально-демократич-
ної (с.-ф.) партії — ст. 21. Ухвала Української Парламентарної Репре-
зентатії — ст. 27. З жалібної хроніки — ст. 28. Хроніка. У Франції
— ст. 29. У Польщі — ст. 30. У Чехії — ст. 31.

Од редакції.

Просимо наших співробітників та читальників не брати за зле
запізнення з друком надісланого та виходом в світ журналу за
останній час. В серпні „Тризуб“ входить в нормальні береги і має
з'являтися по старому що неділі.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редакція — Комітет.

Адміністратор: Іл. КОСЕНКО.

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.

Soc. Anon. Imprimerie de Navarre. 5, rue des Gobelins, Paris